

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหา บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอข่าว กรณีศึกษาบริษัทไร้สัม จำกัด” ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory)
2. ทฤษฎีการกำหนดวาระของข่าวสาร (Agenda Setting Theory)
3. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน (Functional Theory)

Denis McQuail (1987) (อ้างถึงใน สมควร กวียะ, 2535) ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ทาง สังคมศาสตร์ของการสื่อสาร โดยมุ่งเจาะที่บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยเฉพาะ และยกเอา ทฤษฎีโครงสร้างบทบาทหน้าที่ (Structural Functional Theory) ในสังคมวิทยาขึ้นมาก่อน ทฤษฎีนี้มองว่าสังคมคือ ระบบอันหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงาน หรือระบบย่อยจำนวนหนึ่ง ยึดโยงกันอยู่ และช่วยกันทำงานคนละอย่างซึ่งล้วนแล้วแต่มีความจำเป็นต่อส่วนรวม

สื่อมวลชน คือ หน่วยงานหรือระบบย่อยอันหนึ่ง ที่มีบทบาทหน้าที่ ที่จะตอบสนอง ความจำเป็นทางสังคมในด้านความต่อเนื่อง การรักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ การรวมเอกภาพ การ กระตุ้นเตือน การแนะแนวทางและการปรับตัว ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนเป็นระบบย่อย อิสระ ที่มีทิศทางของตนเอง และคอยปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบ ของอุดมการณ์ทางการเมือง แต่อาจต้องอยู่ในกฎระเบียบของวิชาชีพ ที่เกิดขึ้นจากการต่อรองใน ลักษณะการเมืองอยู่บ้าง

อย่างไรก็ตาม McQuail ได้เสนอความเห็นว่าเป็นการยากที่จะบอกว่าสื่อมวลชนกำลังทำ หรือจะทำอะไรให้เกิดผลต่อสังคม กระบวนการสื่อสารมีหลายมิติ หลายปัจจัย และต้องใช้เวลา ยาวนานจึงจะพิสูจน์ได้ว่าการสื่อสารอะไรก่อให้เกิดผลอะไรต่อสังคม เริ่มตั้งแต่ปลาย คริสต์ศตวรรษที่สิบเก้า ต่อกับต้นศตวรรษที่ยี่สิบเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีนักคิดนักวิชาการ

เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้มากมาย ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ แต่ McQuail เห็นว่า น่าจะพอสรุปเป็นความคิดพื้นฐานห้าประการ เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ที่พึงประสงค์ของสื่อมวลชนต่อสังคมได้ดังนี้ คือ

1) การให้ข่าวสาร (Information)

- การให้ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพการณ์ในสังคมและในโลก
- บอกให้ทราบถึงสัมพันธภาพแห่งอำนาจ
- ช่วยส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม การปรับตัว และความก้าวหน้า

2) การประสานสัมพันธ์ (Correlation)

- อธิบาย แปลความและวิพากษ์วิจารณ์ เกี่ยวกับความหมายของเหตุการณ์และข่าวสาร
- ให้ความสนับสนุนแก่อำนาจหน้าที่ และปทัสถานที่ยอมรับกันแล้ว
- ประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน
- ทำให้เกิดความยินยอมพร้อมใจกัน (Consensus)
- จัดระเบียบอะไรก่อนหลัง และบอกให้รู้ว่าสถานการณ์ทางสังคมอะไรสำคัญกว่าอะไร

3) ความต่อเนื่อง (Continuity)

- แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมหลักและยอมรับวัฒนธรรมของรวมทั้งพัฒนาการของวัฒนธรรมใหม่
- ก่อให้เกิดและธำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐานของคนทั่วไป (commonality of values)

4) ความบันเทิงเริงรมย์ (Entertainment)

- ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ
- ลดความตึงเครียดทางสังคม

5) การระดมสรรพกำลัง (Mobilization)

- รณรงค์ด้านการเมือง สงคราม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การทำงาน และบางครั้งการศาสนาเพื่อวัตถุประสงค์ของส่วนรวม

Harold D. Lasswell (1948) (อ้างถึงใน ประมะ สตะเวทิน, 2546 : 133-139) นักรัฐศาสตร์ ซึ่งบุกเบิกทำการวิจัยด้านการสื่อสารมวลชน ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญ 3 ประการของสื่อมวลชน คือ

1. สอดส่องระวังเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Surveillance the environment) หมายถึง การแสวงหาข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายใน หรือภายนอกสังคม และนำเอาข่าวสารนั้นไปแจ้งและรายงานให้ประชาชนทราบ เพื่อจะได้รู้ว่ามีเหตุการณ์ใด ๆ

เกิดขึ้นในครอบครัว และประชาชนควรจะวินิจฉัยเหตุการณ์นั้น ๆ ได้จากการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน

2. ประสานส่วนต่าง ๆ ในสังคม เพื่อแสดงปฏิริยาตอบสนองสิ่งแวดล้อม (Correlation of the components of society) หมายถึง สื่อมวลชนได้มีการวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น ต่อสิ่งที่ปรากฏและ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น

3. ถ่ายทอดมรดกทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหลัง ๆ (Transmission of the social heritage from one generation to the next) หมายความว่า สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ กระจายความรู้ เผยแพร่ค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรมของสังคม จากคนรุ่นปัจจุบันไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อไม่ให้ความรู้ ค่านิยม ปทัสถานและวัฒนธรรมของสังคมสูญหายไป

ต่อมา Charles R. Wright (1960) ได้เพิ่มเติมหน้าที่ประการที่ 4 ของสื่อมวลชนคือ ความบันเทิง

การสอดส่องระวังระวังสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเสาะแสวงหา และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายใน และภายนอกสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่ด้านนี้ก็คือ การให้ข่าวสาร

การประสานส่วนต่าง ๆ ในสังคม หมายถึง การที่สื่อมวลชนแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดเป็นข่าว เป็นการวิเคราะห์และเสนอแนะว่าควรจะทำอย่างไรกับสิ่งนั้น ๆ หน้าที่นี้เรียกว่า หน้าที่ในการแสดงความคิดเห็น หรือหน้าที่ในการชักจูงใจ

การถ่ายทอดมรดกทางสังคม หมายความว่า การเผยแพร่ความรู้ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อให้วิถียการและวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ คงอยู่ต่อไป นี่คือนหน้าที่ด้าน การให้การศึกษา

การให้ความบันเทิง หมายความว่า การเผยแพร่การแสดงดนตรี และศิลปะเพื่อสร้างความ จรรโลงใจแก่ประชาชน เป็นหน้าที่ในด้าน การให้ความบันเทิงของสื่อมวลชน

Wright ได้อธิบายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ส่งผลดีต่อสังคม ดังนี้

1) หน้าที่ในการให้ข่าวสาร เป็นการเตือนให้ประชาชนได้ทราบถึงภัยและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ และเมื่อข่าวสารนั้นเผยแพร่เพื่อมวลชน การเตือนผ่านสื่อมวลชน จึงเป็นการสนับสนุน ความรู้สึกเรื่องความเสมอภาคในสังคม ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในอันที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตราย

2) หน้าที่ในการแสดงความคิดเห็น หรือการชักจูงใจ หน้าที่หลักของการแสดงความคิดเห็น ก็เพื่อจะแนะนำให้ป้องกัน และแก้ไขผลอันไม่พึงปรารถนาของเหตุการณ์ต่าง ๆ สื่อมวลชนทำ หน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ ในสังคม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม พร้อมทั้ง

เสนอแนะเพื่อให้เกิดการกระทำต่อประเด็นเหล่านั้นขององค์กรต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐและเอกชน

3) หน้าที่ในการให้การศึกษา สื่อมวลชนทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียน โดยให้ความรู้ทางอ้อมแก่ประชาชน ผ่านข่าวสารและบทความหรือรายการ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนทั้งที่อยู่ในโรงเรียน และที่อยู่นอกโรงเรียน ความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจ ศิลปะ การประกอบอาชีพ เป็นความรู้ที่ประชาชนได้รับส่วนหนึ่งจากสื่อมวลชน ในแง่ของการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม และการเผยแพร่ค่านิยมในสังคม (socialization) เพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติ สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่ในการทำให้วัฒนธรรม และค่านิยมที่ยอมรับในสังคมแพร่หลาย ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนได้รับการรับรู้ และเข้าใจจากคนในชุมชนอื่น ๆ สร้างความรู้สึกของความเป็นชาติเดียวกัน และความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม (nationalism) ทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง สำนึกดีและความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ

4) หน้าที่ในการให้ความบันเทิง

- สื่อมวลชนได้เพิ่มจำนวนคนดูกีฬาอย่างมหาศาล เมื่อการแข่งขันกีฬาถูกนำเสนอผ่านวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร
- ทำให้นักกีฬามีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านค่าตัวและรายได้อื่น ๆ นอกเหนือจากการเล่นกีฬา
- ทำให้มีการขยายพื้นที่ (geographical expansion) ในการดูการแข่งขันไปทั่วประเทศและทั่วโลก ทำให้การกีฬาพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว
- ทำให้คนดูได้ประโยชน์ในด้านรายละเอียด และแง่มุมของการแข่งขันกว้างขวางขึ้น จากการรีเพลย์ (replay) และมุมกล้อง ตลอดจนการรู้กติกา จากการบรรยายหรือการวิจารณ์ของผู้บรรยายและผู้วิจารณ์การแข่งขัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่อง บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ตามแนวความคิดของ Harold D.Lasswell (1948) และของ Charles R.Wright (1960) มาใช้ในการสังเกตการวิเคราะห์ บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 บทบาทหน้าที่ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ และบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษา

2. ทฤษฎีการกำหนดวาระของข่าวสาร (Agenda Setting Theory)

คำว่า “การกำหนดวาระข่าวสาร” (Agenda Setting) ปรากฏขึ้นครั้งแรกในบทความของ Maxwell McCombs & Donald Shaw (1972) นักวิชาการทั้ง 2 ท่านแห่งมหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา ได้ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชน จากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 1968 ในเมือง Chapel hill โดยการคัดเลือกผู้มีสิทธิออกเสียง โดยยังไม่ตัดสินใจเลือกใครจำนวน 100 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง และได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างในช่วง 3 สัปดาห์ก่อนการเลือกตั้ง โดยถามถึงสิ่งที่นักการเมืองพูดถึง และสิ่งที่พวกเขาคิดว่ารัฐบาลควรจะเน้น ปรากฏว่าประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนโยบายที่ใช้รณรงค์หาเสียง ได้รับการกล่าวถึงในกลุ่มตัวอย่าง 100 คน บ่อยครั้ง ขณะเดียวกันก็มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนข่าว บทความ บทบรรณาธิการในสื่อมวลชน 9 แห่ง พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างลำดับของประเด็นที่หาเสียงในสื่อมวลชน กับประเด็นที่เกิดขึ้นในความคิดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น Maxwell McCombs & Donald Shaw จึงสรุปว่า สื่อมวลชนสามารถกำหนดวาระความสนใจของประชาชนได้ งานวิจัยของทั้ง 2 คนนี้ ก่อให้เกิดสมมติฐานของการกำหนดวาระข่าวสารขึ้น นำไปสู่กระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการวิจัยในเรื่องนี้ในเวลาต่อมา

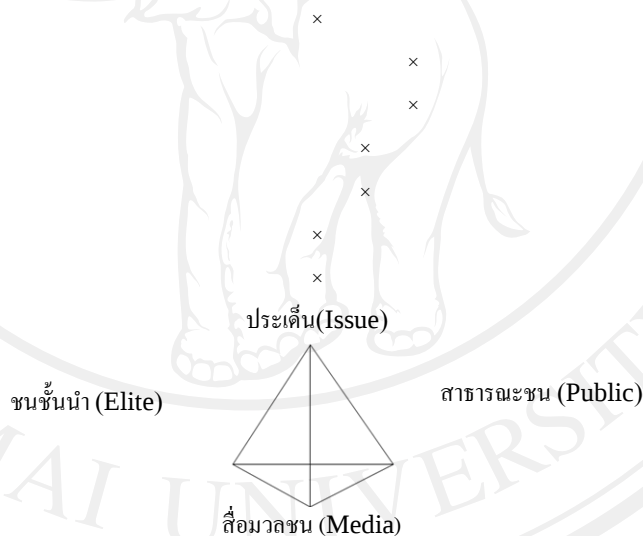
Maxwell McCombs (2004 : 6) ได้อธิบายถึง ผลของการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนว่า ข่าวที่นำเสนอในสื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพของความจริง ซึ่งเป็นภาพที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านข่าวในสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม บุคคลมีกระบวนการเลือกรับรู้ของตนเองตามความสนใจ ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า บุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสาร โดยการเปิดรับข่าวสารที่มีข้อมูลขัดกับความคิดของตนเองในระดับต่ำ แต่เปิดรับข่าวสารที่มีข้อมูลสนับสนุนความคิดของตนเองในระดับสูง

Maxwell McCombs (2004 : 19-20) ยังกล่าวอีกว่าการกำหนดวาระข่าวสาร เกี่ยวข้องกับประชาคมติ คือ ทิศทางของประชาคมติ ถูกกำหนดโดยสื่อมวลชน ซึ่งเป็นผู้สร้างวาระที่เน้นเฉพาะเรื่องบางเรื่อง และนำเสนอในสื่อมวลชนในแต่ละวัน การกำหนดวาระข่าวสาร ซึ่งสามารถกำหนดความสนใจของสาธารณชน อันถือเป็นระยะเริ่มต้นของการสร้างประชาคมติ เมื่อประเด็นเกิดขึ้นและเป็นที่สนใจของสาธารณชน จึงถือเป็นการท้าทายเชิงจริยธรรมของนักสื่อสารมวลชน ที่จะแสดงความรับผิดชอบในการหยิบประเด็นมาสร้างเป็นวาระข่าวสาร

นอกจากนี้แล้ว McQuail and Windahl (1993) (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547, : 14-15) ยังเสนอแนวคิดเพิ่มเติม เกี่ยวกับการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชน ในประเด็นว่าใครคือผู้เริ่มต้นการกำหนดวาระข่าวสาร จากแนวคิดเดิมที่เชื่อว่า สื่อมวลชนเป็นผู้เริ่มกำหนด

วาระข่าวสาร แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปว่าวาระต่าง ๆ ที่นำเสนออยู่นั้น ไม่ได้มาจากสื่อมวลชนเพียงคนเดียว แต่มีความพยายามจากบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องการให้เรื่องที่ตนต้องการ ให้นำเสนอในสื่อมวลชน จนกลายเป็นวาระข่าวสาร ดังนั้นวาระข่าวสารจะมาจากใครบ้าง วาระอาจถูกกำหนดโดยสถาบัน หรือองค์กรทางการเมือง หรืออาจถูกกำหนดโดยกลุ่มพลเมือง กลุ่มนักธุรกิจ หรือปัจเจกบุคคล แต่ละกลุ่มมีวัตถุประสงค์การกำหนดวาระของตนเองที่แตกต่างกันออกไป

McQuail and Windahl ยังชี้ให้เห็นว่า สถาบันหรือองค์กรทางการเมือง กำหนดวาระผ่านสื่อสร้างสาธารณมติในเรื่องที่พรรคต้องการ ขณะที่ถ้าเป็นวาระที่กำหนดขึ้น โดยกลุ่มพลเมือง หรือปัจเจกบุคคล เป็นการกำหนดวาระเพื่อสื่อสาร จากคนข้างล่างไปสู่ชนชั้นนำในทางสังคม และการเมืองซึ่งลักษณะการกำหนดวาระเช่นนี้ น่าจะเรียกว่า การทำงานแบบสองบทบาทของสื่อมวลชน (dual role model) โดยสามารถอธิบายด้วยแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.2 การกำหนดวาระแบบสองบทบาทของสื่อมวลชน

ดังนั้น การกำหนดวาระของสื่อมวลชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการรับรู้ของสาธารณะชน จึงต้องมองอย่างแยกแยะด้วยว่า เป็นการกำหนดวาระของใคร เพื่อสื่อสารไปยังคนกลุ่มใด

McQuail and Windahl (1993) (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ สิริยุวศักดิ์, 2547, : 16) ได้เสนอให้พิจารณาว่า นอกจากจะต้องจำแนกให้เห็นว่า ใครเป็นผู้ริเริ่มประเด็นในการกำหนดวาระข่าวสาร แล้วต้องดูว่าสื่อมวลชนนำเสนอวาระนั้น ด้วยความสนใจในประโยชน์ของสาธารณะที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หรือว่าเป็นการให้ความร่วมมือกับชนชั้นนำ และกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจอยู่ในสังคม

เพื่อสร้างมติดีที่จะเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นนำ และการกำหนดวาระยังแบ่งย่อยออกไปเป็น การกำหนดวาระระดับจุลภาค (Micro-agenda-setting) และการกำหนดวาระระดับมหภาค (Macro-agenda-setting) ซึ่งการกำหนดวาระระดับจุลภาค คือสื่อสามารถมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผ่านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ อย่างเจาะจง ส่วนการกำหนดวาระระดับมหภาค คือ สื่อ โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ มีศักยภาพในการเป็นผู้สร้างภาพ ทศนคติ และอคติต่อเรื่องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรหรือสถาบันสื่อมวลชนเอง เช่น ผลประโยชน์ด้านธุรกิจสื่อในระบบทุนนิยม

James W. Dearing & Everett M. Roger (1997, : 4-5) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ในการกำหนดวาระของข่าวสารของสื่อมวลชน ไว้ที่น่าสนใจว่า กระบวนการ Agenda Setting เปรียบเสมือนกระบวนการทางการเมือง ที่เป็นประเด็นข่าว เหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องแข่งขันกันเพื่อให้ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน จนถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นข่าวในวันนั้น โดยอาศัยการพิจารณาจากคุณค่าของข่าวนั้น ๆ เป็นสำคัญ ทั้งนี้ กระบวนการกำหนดวาระของข่าวสารว่าประเด็นใดจะถูกจัดขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในวันนั้นมียอดประกอบสำคัญ 3 ประการคือ

1. ประเด็นที่สื่อมวลชนนำเสนอ (Media Agenda) กล่าวคือ ประเด็นที่สื่อมวลชนเป็นผู้จัดลำดับความสำคัญว่ามีคุณค่า และน่าสนใจเพียงพอที่จะนำขึ้นรายงานต่อสาธารณชน ซึ่งสื่อมวลชนจะพิจารณาจากความเด่นของข่าวในจำนวนหลาย ๆ ข่าวว่าข่าวใดมีความโดดเด่นที่สุด
2. ประเด็นที่สาธารณชนให้ความสำคัญ (Public Agenda) คือ ประเด็นที่สาธารณะเป็นผู้จัด หมายถึง การที่สังคมให้ความสนใจ หรือสร้างผลกระทบต่อผู้คนในสังคมได้ สื่อมวลชนก็จะเลือกหยิบประเด็นนั้นขึ้นมาเป็นวาระในการนำเสนอ
3. ประเด็นระดับนโยบาย (Policy Agenda) ก็คือ ประเด็นที่ผู้มีอำนาจเป็นผู้จัด โดยมักเป็นประเด็นที่ยกขึ้นมา ให้ผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายให้ความสำคัญ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีดังกล่าว ในการอภิปรายผลการวิจัย ซึ่งการกำหนดวาระข่าวสารเป็นบทบาทของสื่อมวลชนอีกประการ โดยสื่อมวลชนจะช่วยจัดวาระเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่ประชาชนจะหยิบยกขึ้นมาพูดเป็นประเด็นอภิปราย และให้ความสนใจต่อประเด็นที่สื่อมวลชนเลือกมานำเสนอ

3. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนกับจริยธรรม (สุกัญญา ตีระวนิช, 2529 : 821-822)

สื่อมวลชน ในฐานะหน่วยหนึ่งในสังคม มีหน้าที่หลักประการหนึ่งคือ จะต้องให้ข่าวสารแก่ผู้อ่านทำให้หน่วยต่าง ๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กัน เชื่อมโยงถึงกัน สื่อมวลชนที่มีเสรีภาพ จะทำให้ข่าวสารเคลื่อนไหวไปอย่างรวดเร็วและเสรี เหมือนโลหิตที่สูบฉีดไปหล่อเลี้ยงร่างกายของมนุษย์ โดยปราศจากจริยธรรม ก็เหมือนกับโลหิตที่ถูกสูบไปหล่อเลี้ยงร่างกายนั้นเป็นพิษ ในโลกปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างล้นหลาม ข่าวสารสามารถแพร่กระจายไปตลอดทั้งสังคม ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ความขัดแย้ง ความต่ำต้อยทางสติปัญญา ความไม่รู้อันเกิดจากอคติ หรือการรายงานข่าวสารอย่างปราศจากความรับผิดชอบ จะทำให้เกิดผลร้ายต่อสังคมอย่างยิ่งवाद เหมือนมะเร็งร้ายที่ยากต่อการรักษา

เราอาจแจกแจงความสำคัญของจริยธรรมต่อระบบการสื่อสารมวลชนได้ดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักประกันความประพฤติปฏิบัติของสื่อมวลชนให้ถูกต้องตามศีลธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น นักหนังสือพิมพ์จะไม่โจมตีผู้อื่นให้เสียหายเพราะอามิสสินจ้าง เพราะว่ามีจรรยาบรรณ ที่สร้างความบริสุทธิ์ยุติธรรมในข้อเขียนของเขา และเขารับผิดชอบต่อผลของการกระทำของเขาต่อผู้อื่น

2. เป็นเกราะของเสรีภาพของสื่อมวลชน หมายความว่าหากแม้สื่อมวลชน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ด้วยหลักจริยธรรม จะไม่มีผู้ใดกล้ากดขี่ บังคับ ควบคุมสื่อมวลชน โดยอ้างปราศจากความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนมาบังหน้าได้เลย เพราะสื่อมวลชนเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนแท้จริง และประชาชนจะเป็นฐานสนับสนุนในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ แม้รัฐธรรมนูญบางประเทศจะให้หลักประกันเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่หากสื่อมวลชนไร้จริยธรรม ความไม่พอใจของคนในสังคม ที่มีต่อสื่อมวลชนก็จะพอกพูนต่อไป บุคคลที่เป็นแหล่งข่าวหรือผู้รับสาร ก็จะไม่ได้รับความร่วมมือกับสื่อมวลชนอีกต่อไป หากสื่อมวลชนนำเสนอข่าวนั้นบิดเบือน หรือหาผลประโยชน์จากผู้เสียหาย รัฐบาลก็จะหาโอกาสเข้ามาควบคุมสื่อมวลชน โดยมีข้ออ้างว่าสื่อมวลชนไร้จริยธรรม ดังนั้น จริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อสื่อมวลชน เป็นหลักประกันให้สื่อมวลชนสามารถรักษาเสรีภาพของตนไว้ได้ตลอดไป

3. เป็นหลักที่เกื้อกูลสภาพสังคมที่เป็นสุข จริยธรรมเอื้อกระแสข่าวสารที่เป็นธรรมต่อประชาชนทุกหน่วยของสังคม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะดีมีเงิน จะอยู่ใกล้หรือไกลจากศูนย์กลางคมนาคมเพียงใด จริยธรรมเอื้อเสียงตอบของประชาชน (voice of the people) ที่เป็นเสียงของประชาชน

เท่า ๆ สื่อมวลชนสามารถเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพที่เป็นจริง อีกทั้งความต้องการของประชาชน ได้อย่างถูกต้องอีกด้วย

4. เป็นหลักเกื้อหนุนสังคมที่อุดมสติปัญญา ในขณะที่เดียวกันประชาชนจะได้เรียนรู้ข่าวสาร ที่เสนออย่างมีเหตุผล ปราศจากอคติ ผ่านการสืบค้นข้อมูลอย่างละเอียด และมีความรับผิดชอบ สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบ จะเสนอข่าวอย่างเต็มภูมิปัญญา จะสร้างข่าวสารที่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนฉลาด รอบรู้ เข้าใจตรรกะ รู้จักการคิดและถกเถียงอย่างมีเหตุผล สร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในสังคมอย่างสูงสุด

5. สื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบ จะช่วยให้ผู้รับสารเรียนรู้และรับรู้ความจำเป็นของความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะสื่อมวลชน ทำหน้าที่เสมือนครูนอกโรงเรียน สามารถเสนอตัวอย่างของคนดี ผู้มีคุณธรรมในสังคมแล้ว สื่อมวลชน ยังสามารถเป็นตัวอย่างแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนได้อีกด้วย

จริยธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารมวลชน ในฐานะที่สื่อมวลชนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ที่มีความสำคัญ ในฐานะเป็นผู้แพร่กระจายข่าวสารทุกประเภทไปยังมวลชน จริยธรรมเป็นหลักสำคัญ สำหรับสังคมประชาธิปไตยและสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพ

หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน (สุกัญญา ติระวนิช, 2529 : 823-824)

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักจริยธรรมที่สื่อมวลชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อมวลชนในโลกตะวันตก (โลกเสรี) รับไปปฏิบัติ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประการดังนี้

1. แนวคิดที่มุ่งส่วนบุคคลหรือบุคคลิปไตย (people-oriented) หมายถึง แนวคิดที่คำนึงถึงผู้รับสารเป็นหลัก การตัดสินใจเกี่ยวกับความถูก-ผิดของสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับว่ามันจะมีผลต่อตัวเขาและผู้รับสารมากน้อยเพียงใด การตัดสินใจของเขา จะออกมาในลักษณะอัตวิสัย (subjective) คือตัดสินใจด้วยตัวเองว่า ข้อเขียนของเขาจะมีผลต่อผู้อื่นมากน้อยเพียงใด โดยที่เขาอาจจะถือคติต่อผู้ที่เขียนถึงเป็นส่วนตัวก็ได้ เช่น หากเรื่องที่เขาเขียนถึงจะทำให้คน ๆ หนึ่งซึ่งเขารู้จักเดือดร้อน เขาอาจจะข้ามในจุดนั้นไปเสียก็ได้ ความอ่อนไหวเฉพาะเรื่อง หรืออคติเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สื่อมวลชนประเภทนี้ เลือกข่าวและเลือกเน้นเนื้อหาในบางเรื่อง ในขณะที่ละเลยที่จะเอ่ยถึงในบางเรื่อง กล่าวโดยย่อ สื่อมวลชนที่ถือแนวคิดเช่นนี้ จะเอาอารมณ์ความรู้สึกของเขาที่มีต่อตนเอง และต่อผู้อื่นมาเป็นเครื่องพิจารณาตัดสินใจการกระทำของเขา

2. แนวคิดที่มุ่งสู่เหตุการณ์ (event-oriented) หรือธรรมาธิปไตย สื่อมวลชนประเภทนี้จะคำนึงถึงข้อเท็จจริงเป็นหลักใหญ่ เขาจะไม่สนใจว่า ข่าวนี้จะมีผลต่อผู้อื่นมากน้อยเพียงใด เขาใส่ใจแต่การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง (objective) เขาจะพยายามไม่นำอารมณ์

ความรู้สึกของเขา เข้าไปผูกพันกับเหตุการณ์ สำหรับสื่อมวลชนประเภทนี้ ข้อเท็จจริงเป็นสิ่ง สักดั่งสิทธิ์ที่เดียว

หลักจริยธรรม เป็นเรื่องของการยอมรับเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องที่ไม่มีการบีบบังคับให้ยอมรับ แต่บุคคลนั้น นำไปปฏิบัติตามเหตุผลของเขาเอง หลักจริยธรรม ทำให้เราคาดคะเนได้ว่า เมื่อเกิด เหตุการณ์ใดขึ้น สื่อมวลชนผู้นั้น จะตัดสินใจกระทำอย่างไร หลักจริยธรรมจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคล (personal) หนึ่ง เป็นเรื่องที่น่าไปสู่การคาดคะเนได้ (predictive) หนึ่ง และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุผล (rational) อีกหนึ่ง แต่แม้จริยธรรมจะเป็นเรื่องที่บีบบังคับกันไม่ได้ แต่สื่อมวลชน ก็ จะต้องมียุติธรรม แต่ส่วนที่ยุติธรรมที่เขาเชื่อมั่นจะเป็นประการใดนั้น เป็นเรื่องเหตุผลส่วนตัว ของเขา

ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541

โดยที่เจ้าของ ผู้ประกอบการ บรรณาธิการ และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย ได้ พร้อมใจกันสถาปนา สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ให้เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ควบคุมกันเอง เพื่อส่งเสริมเสรีภาพ ความรับผิดชอบ สถานภาพผู้ประกอบวิชาชีพ และกิจการหนังสือพิมพ์ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุน สิทธิการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อการรับรู้ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็น ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยส่งเสริม ให้หนังสือพิมพ์ ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน รวมทั้งยึดถือความยุติธรรม และความเที่ยง ธรรม เป็นหลักในการประกอบวิชาชีพ อาศัยความตามข้อ 5 (1) และข้อ 14 (4) แห่งธรรมนูญสภา การหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ มีมติเห็นชอบ ให้ตราข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

หมวดทั่วไป

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541”

ข้อ 2 ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อบังคับนี้

“ข่าว” หมายถึง เนื้อข่าว ความน่าหรือตัวไปรยพาดหัวข่าว ภาพข่าว และคำบรรยายภาพข่าว

“หนังสือพิมพ์” หมายถึง หนังสือพิมพ์ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540

ข้อ 3

“ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์” หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตามธรรมเนียมสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 ข้อ 3

หมวด 2

จริยธรรมของหนังสือพิมพ์

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อน หรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียง หรือมีอคติ จนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อน หรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 11 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคล หรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าว โดยไม่ชักช้า

ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอย ปราศจากแหล่งที่มา ฟังระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของแหล่งข่าว และต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝง ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัด ต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรม อันเกิดแก่เด็กสตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

- ข้อ 16 การพาดหัวข่าวและความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าว และต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว
- ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถี่ถ้วน
- ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ
- ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณา จะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นมิได้

หมวด 3

จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

- ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ
- ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่วาดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ไม่ชอบธรรม
- ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่าหรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใด อันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

หมวด 4

แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

- ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสัทหรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน
- ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชน และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อ ในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
- ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์
- ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธกรณีอื่นใด นอกจากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น
- ข้อ 27 หนังสือพิมพ์ พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลาย อยู่ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือ ในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณา ที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศ โฆษณานั้น เจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งทั้งมลาย

ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ หรือมีความหมายเหยียดหยาม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ จากข้อบังคับว่าด้วย จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 โดยสรุปใจความ สำคัญเรื่อง จริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ในหมวดที่ 2 ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำ ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจน คลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง (ข้อ 4 และข้อ 7)
2. การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้อง สะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว (ข้อ 16)
3. หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย การเสนอข่าวที่มี การพาดพิง อันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการ เปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย นอกจากนี้ในการแสดงความคิดเห็นหรือ วิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ (ข้อ 6, 11 และข้อ 18)

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรากร นัยยุติ (2545) ศึกษาเรื่อง บทบาทการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เพื่อลดปัญหาการ ละเมิดสิทธิเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์การนำเสนอข่าวด้านเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย ศึกษา ผลกระทบที่เด็กได้รับหลังตกเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ และศึกษาแนวทางการนำเสนอข่าว ที่ จะนำไปสู่การพิทักษ์สิทธิเด็กในอนาคต ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวละเมิด สิทธิเด็กจำนวนทั้งสิ้น 430 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ประเภทประชา นิยม มากกว่าประเภทคุณภาพ ในส่วนผู้ได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าว พบว่าเด็กที่ตกเป็น ข่าวส่วนใหญ่ ไม่สามารถคืนกลับสังคมได้อย่างปกติ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์เริ่มมี ความตระหนักในการนำเสนอข่าว เพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กมากขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากความตื่นตัวของ

ผู้อ่าน หรือคนในสังคมที่ออกมาเคลื่อนไหว ให้นำหนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวคำนึงถึงสิทธิเด็กมากขึ้น แนวทางการนำเสนอข่าวที่จะนำไปสู่การพิทักษ์สิทธิเด็กนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาปัญหาทั้งระบบ โดยเฉพาะนโยบายภาครัฐ ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์เอง ก็ควรมีการจัดเวทีสัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ความรู้เรื่องสิทธิเด็กให้มากขึ้น พร้อมกับให้ความสำคัญ กับการกำหนดกรอบจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ให้มีบทลงโทษแก่สื่อมวลชนผู้ละเมิดอย่างจริงจัง

ศุภิสรา เปี่ยมราสี (2546) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาในแง่ส่งเสริมคุณธรรมสำหรับเด็ก ในหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทย จำนวน 6 ชื่อฉบับ ที่มีหน้าสำหรับเด็ก ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน แนวหน้า และบ้านเมือง โดยมุ่งที่จะศึกษา รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหา คุณธรรม 30 ประเภท และปริมาณเนื้อหาคุณธรรม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอสารที่ส่งเสริมคุณธรรมเด็ก ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา ที่เน้นหนักไปในบทความเป็นหลัก โดยภาพรวมของการนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรมในหน้าสำหรับเด็ก พบว่าหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ มีการนำเสนอเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมน้อยกว่าหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ส่วนปริมาณบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในการนำเสนอเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมของหนังสือพิมพ์นั้น พบในหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ มากกว่าหนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ และมีบทบาทในการให้ความรู้มากที่สุด

นรินทร์ นำเจริญ (2547) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสื่อมวลชนท้องถิ่น : ศึกษากรณีการนำเสนอข่าวชาวเขาในหนังสือพิมพ์รายวัน จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนท้องถิ่นว่า ได้นำเสนอเนื้อหาข่าวเพื่อเสริมสร้างสันติภาพขึ้นในสังคมอย่างไร โดยศึกษากรณีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับชาวเขา ของสื่อหนังสือพิมพ์รายวันในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ หนังสือพิมพ์เชียงใหม่นิวส์ และไทยนิวส์ช่วงระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2546 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2547 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์มุ่งเน้นนำเสนอข่าว ในประเด็นที่เป็นความขัดแย้งหรือมีสีสัน มากกว่ามุ่งนำเสนอเนื้อหาที่เสริมสร้างสันติภาพในสังคม สำหรับคุณภาพของข่าวพบว่า ข่าวเกี่ยวกับชาวเขาที่นำเสนอในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา มีคุณภาพค่อนข้างน้อย กล่าวคือ ข้อเท็จจริงในหัวข่าวดังกล่าว และเนื้อหาไม่ตรงกัน ไม่มีการเชื่อมโยงตัวบทของข่าวเข้ากับบริบททางสังคม ไม่มีความสมดุลในการสัมภาษณ์แหล่งข่าว และมุ่งเน้นนำเสนอปัญหา แต่นำเสนอทางออกหรือวิธีการแก้ไขน้อยมาก จึงกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทน้อยมาก ในการเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

อารดา เทอดธรรมคุณ (2547) ศึกษาเรื่อง ความตระหนักของผู้สื่อข่าวต่อจริยธรรมวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่ มีความตระหนักโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แต่จะพบว่าปัจจัยแทรก ได้แก่ ข้อจำกัดด้านเวลา การแข่งขัน ผลประโยชน์

ขององค์กรและผลประโยชน์ส่วนตัว มีอิทธิพลต่อความตระหนักของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ไทย อย่างเห็นได้ชัด ภูมิหลังของผู้สื่อข่าวทางด้านระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ทำงาน และ ประเภทหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับความตระหนักต่อจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ไทย

อัญชรี พรหมสกุล (2548) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขด้านจริยธรรม : กรณีศึกษา การรับของกำนัลของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สายเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า ในวงการ หนังสือพิมพ์ การรับของกำนัลจากแหล่งข่าวยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบการรับสิ่งของ จากแหล่งข่าว จะมีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม องค์กรหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ กำหนด มูลค่าสิ่งของที่รับได้ไม่เกิน 3,000 บาท ในส่วนของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สายเศรษฐกิจพบว่า ผู้สื่อข่าวส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรจะใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจการเลือกรับสิ่งของ ทั้งนี้ ยังเรียกร้องให้องค์กรกลางหนังสือพิมพ์ ออกข้อกำหนดในเรื่องนี้อย่างชัดเจน สำหรับ บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจส่วนใหญ่เห็นว่า บรรณาธิการมีบทบาทสำคัญในการดูแล และ สอดส่องพฤติกรรมของนักข่าวในด้านจริยธรรม และเห็นว่า กระบวนการในการควบคุมตนเอง ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอและยังไม่เกิดความเป็นธรรมในการตรวจสอบหาข้อเท็จจริง ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหา จากสภากาหนดหนังสือพิมพ์ได้สร้างกลไกการตรวจสอบ และมาตรการในด้าน จริยธรรมไว้ในธรรมนูญแล้ว เมื่อมีข้อร้องเรียนปัญหาการรับของกำนัลจากแหล่งข่าว สภากาหนด หนังสือพิมพ์ได้ออกมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทันที

กมลชนก รุจิวัฒนพงศ์ (2550) ศึกษาเรื่อง ปาปารัษฎ์กับประเด็นจริยธรรมในการนำเสนอ ภาพแอบถ่ายของบุคคลมีชื่อเสียงในสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่า 1) ข่าวภาพแอบถ่ายที่พบทั้งหมดมี 1,536 ชิ้นข่าว โดยพบในกลุ่มนิตยสารบันเทิงมากที่สุด 2) ภาพแอบถ่าย มักนำเสนอในลักษณะภาพชุด นำเสนอในหน้าบันเทิง เนื้อหาข่าวประกอบมักเป็นเรื่องเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และใช้ภาษา สื่อเสียดเกินจริง องค์กรประกอบคุณค่าข่าว เน้นเรื่องความเด่น ความมีชื่อเสียง เรื่องเพศและความ ขัดแย้ง 3) กลุ่มช่างภาพและบรรณาธิการมีทัศนะว่า สิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะจะลดลง เมื่อพวกเขาปรากฏตัวในที่สาธารณะ สื่อจึงมีสิทธิรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคลนั้น ขณะที่กลุ่มนักวิชาการและนักกฎหมาย มีความเห็นตรงกันข้าม และเห็นว่าองค์กรทางวิชาชีพ โดยเฉพาะสมาคมต่าง ๆ ยังไม่มีบทบาทในการควบคุมตนเอง 4) ในกระบวนการทำงาน การ ตัดสินใจเชิงจริยธรรมของภาพแอบถ่าย มี 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 เป็นการตัดสินใจส่วนบุคคล ของช่างภาพ ระดับที่ 2 เป็นการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ 5) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นว่า กระบวนการนำเสนอข่าวภาพแอบถ่าย ค่อนข้างมีจริยธรรมวิชาชีพต่ำ เพราะถูกควบคุมด้วย นโยบายที่เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่า

สุรัชย์ เลาคำ (2553) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทผู้นำเฝ้าบ้านของหนังสือพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการแสดงบทบาทผู้นำเฝ้าบ้านของหนังสือพิมพ์ มีองค์ประกอบรวม 13 องค์ประกอบได้แก่ 1) ทักษะและคุณสมบัติในการแสวงหาข่าว (เชิงสืบสวน) 2) นโยบายการเสนอข่าวเพื่อผลกำไร 3) ปัญหาและอุปสรรคในการทำข่าวเชิงสืบสวน 4) กรอบข้อบังคับทางกฎหมาย จริยธรรมวิชาชีพ และความคาดหวังทางสังคม 5) อิทธิพลทางการเมือง 6) ข้อจำกัดในการบริหารงานข่าวของกองบรรณาธิการ 7) ระบบการฝึกฝนด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์/วารสารศาสตร์ 8) การมุ่งนำเสนอข่าวชาวบ้าน (ข่าวเบ้า) 9) การสร้างพันธมิตรในการทำข่าวเชิงสืบสวนจากเพื่อนร่วมวิชาชีพ 10) เน้นการทำข่าวบุคคลที่มีชื่อเสียงสำคัญในตำแหน่งทางการเมือง 11) ความซับซ้อนของข่าวเชิงสืบสวน 12) ผลกระทบต่อผู้สื่อข่าว และ 13) ผลกระทบต่อการบริหารธุรกิจสื่อ นักวิชาการและวิชาชีพแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า หนังสือพิมพ์จะต้องทำหน้าที่เหมือนกระจกเงา ต้องสะท้อนความจริงและความคิดเห็น เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตรวจสอบสถานการณ์ทางสังคม และการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในด้านที่จะนำไปสู่การพิทักษ์ประโยชน์ของประชาชน อย่างไรก็ตามทั้งนักวิชาการและนักวิชาชีพ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า นักหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันยังมีความบกพร่อง ในการแสดงบทบาทผู้นำเฝ้าบ้าน กล่าวคือบางครั้งอาจจะละเลยในการทำหน้าที่นี้ รวมทั้งยังถูกอิทธิพลควบคุมจากรัฐบาล ประกอบกับคุณภาพของนักข่าว ซึ่งมีศักยภาพแตกต่างกัน

จิรากร ศรีลิโก (2554) ศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ของสื่อกับการช่วยเหลือสังคมในภาวะภัยธรรมชาติเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร : กรณีศึกษาครอบครัวข่าว 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวข่าว 3 มีการใช้แนวคิดในเรื่องของสื่อมวลชนต้องเป็นตัวแทนของประชาชนในสังคม และต้องมีวาระหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนของสังคม ในภาวะภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นนั้น แนวทางที่องค์กรได้วางไว้คือ ต้องเข้าถึง ต้องช่วยเหลือ ต้องมีความชัดเจน รวมทั้งมีกระบวนการปฏิบัติงาน ในส่วนบทบาทหน้าที่ในการรายงานข่าว ประกอบกับบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือสังคม และภาพลักษณ์หรือผลตอบรับที่ครอบครัวข่าว 3 ได้รับแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีคือ 1) มุมมองในส่วนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในองค์กร ได้รับผลตอบรับจากประชาชนในเรื่องของจำนวนผู้ชม และความนิยมในตัวรายการเพิ่มมากขึ้น และถูกจดจำจากผู้ชมมากขึ้น 2) มุมมองในส่วนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกองค์กร ถูกมองว่าเป็นองค์กรสื่อที่มีความจริงใจเข้าถึงประชาชน เสียสละ สามารถร้องทุกข์ได้จริง และมีความรวดเร็วในการทำงาน และภาพลักษณ์ของบุคลากร ในทัศนะของประชาชน สามารถเข้ามาร้องเรียนหรือขอความช่วยเหลือได้ เป็นที่ชื่นชอบและได้รับความนิยมนมาก